

Hoàn thiện pháp luật về xử lý nợ xấu trong bối cảnh hội nhập kinh tế quốc tế

PHẠM HỮU HÙNG

Xử lý nợ xấu là một trong những điểm sáng trong tiến trình cơ cấu lại hệ thống các TCTD giai đoạn 2011 -2015 của Ngân hàng Nhà nước. Với tất cả nỗ lực và giải pháp của ngành Ngân hàng, nợ xấu đã được xử lý và được đưa về dưới ngưỡng an toàn, từ mức ước tính 17,2% tại thời điểm cuối tháng 9/2012 đến tháng 10/2015 chỉ còn 2,93%. Kết quả xử lý nợ xấu đã góp phần quan trọng trong việc tái cơ cấu, lành mạnh hóa tài chính của các TCTD, đặc biệt là trong việc khơi thông và thúc đẩy mở rộng tín dụng cho nền kinh tế một cách an toàn, hiệu quả. Kết quả đạt được đến nay cũng ghi nhận sự cố gắng của hệ thống các TCTD, nhất là trong điều kiện không có sự hỗ trợ tài chính từ ngân sách Nhà nước và nền kinh tế còn nhiều khó khăn. Bên cạnh đó, kết quả xử lý nợ xấu cũng cho thấy, mô hình hoạt động của VAMC đã phát huy hiệu quả tích cực trong việc xử lý nợ xấu và hỗ trợ khó khăn cho khách hàng.

Thực trạng xử lý nợ xấu của ngành Ngân hàng

Song song với quá trình tái cơ cấu, hệ thống ngân hàng đã triển khai thực hiện đồng bộ, hiệu quả các giải pháp kiểm chế gia tăng nợ xấu, nâng cao chất lượng tín dụng và xử lý nợ xấu.

Tính đến hết tháng 8/2015, hệ thống các TCTD đã xử lý được 424,15 nghìn tỷ đồng nợ xấu (tương đương 91,2% tổng số nợ xấu ước tính tại thời điểm tháng 9/2015), trong đó, xử lý nợ xấu thông qua VAMC chiếm 41,3%, còn lại là do các TCTD tự xử lý bằng nhiều biện pháp khác nhau như đôn đốc khách hàng trả nợ, sử dụng dự phòng rủi ro, phát mại TSBĐ, chuyển nợ thành vốn góp.

Đối với hoạt động của VAMC, tính từ ngày 01/1/2015 đến ngày 20/10/2015, VAMC đã phát hành trái phiếu đặc biệt (TPĐB) để mua nợ xấu của các TCTD được 13.079 khoản nợ, tương ứng với 90.226 tỷ đồng dư nợ gốc nội bảng giá mua là 82.729 tỷ đồng của 39 TCTD. Lũy kế từ năm 2013 đến ngày 20/10/2015, VAMC đã phát hành TPĐB mua nợ xấu đạt 218.901 tỷ đồng tổng giá trị dư nợ gốc nội bảng, giá mua nợ là 191.381 tỷ đồng.

Cùng với việc mua nợ xấu bằng TPĐB, VAMC đã tích cực triển khai các công tác xử lý nợ xấu theo các biện pháp phù hợp với quy định hiện hành. Đến nay, VAMC đã thực hiện thu hồi nợ, bán nợ,

bán TSBĐ đạt 15.669 tỷ đồng. VAMC đã thực hiện điều chỉnh lãi suất cho 28 khoản nợ của 9 khách hàng với dư nợ gốc được điều chỉnh là 367 tỷ đồng; miễn, giảm lãi/phí cho 17 khách hàng với số tiền miễn, giảm lãi là 66 tỷ đồng; cơ cấu lại thời hạn trả nợ cho 11 khách hàng với dư nợ gốc được cơ cấu lại thời hạn trả nợ là 446 tỷ đồng. Cùng với việc cơ cấu lại nợ, VAMC trao đổi với TCTD tiếp tục cấp hạn mức 950 tỷ đồng cho 2 khách hàng để hoàn thiện 2 dự án, đến nay đã giải ngân được 425 tỷ đồng.

Đến ngày 23/10/2015, 98% nợ xấu đã được các TCTD tự xử lý và bán cho VAMC, đưa nợ xấu về mức 2,93%/tổng dư nợ.

Như vậy, qua gần 3 năm hoạt động, có thể thấy VAMC là công cụ hữu hiệu trong quá trình xử lý nợ xấu không sử dụng vốn ngân sách Nhà nước, với kết quả giúp các TCTD giảm hơn 225 nghìn tỷ đồng dư nợ xấu, tháo gỡ khó khăn cho doanh nghiệp thông qua cơ cấu lại nợ, miễn giảm lãi, tiếp cận vốn vay các TCTD.

Những khó khăn của VAMC trong quá trình xử lý nợ

Theo nhận định của ông Nguyễn Quốc Hùng – Chủ tịch HĐQT VAMC, so với thực trạng nợ xấu, tốc độ xử lý nợ xấu của VAMC còn chậm, kết quả bán nợ còn khiêm tốn do quá trình triển khai gặp nhiều bất cập như:

TCTD phối hợp cùng VAMC tiến hành thu giữ TSBĐ của khách hàng vay đúng trình tự và thống nhất phương án thu giữ, phát mại TSBĐ, tuy nhiên khách hàng không đồng ý bàn giao tài sản hoặc không có tại địa điểm để bàn giao tài sản... Kể cả trường hợp thu giữ được TSBĐ thì việc bán đấu giá gặp nhiều khó khăn như bên bảo đảm không hợp tác trong vấn đề thỏa thuận giá khởi điểm hoặc thuê tổ chức định giá dẫn tới VAMC, TCTD không thể thu hồi nợ.

Khách hàng lợi dụng việc bán nợ cho VAMC để không hợp tác với TCTD, thậm chí yêu cầu VAMC thực hiện cơ cấu nợ, miễn giảm lãi trong khi không có phương án kinh doanh khả thi, không đáp ứng được điều kiện theo quy định. Điều này gây khó khăn và ảnh hưởng tới công tác thu hồi nợ theo ủy quyền của VAMC đối với TCTD.

Mặc dù có trường hợp, khách hàng rất muốn bán TSBĐ để trả nợ TCTD, tuy nhiên sau khi bán tài sản, giá trị thu hồi không đủ trả nợ TCTD, khách hàng không còn nguồn lực để trả nợ TCTD. Vì vậy, khách hàng thường không chấp nhận định giá tài sản theo mức giá thị trường mà luôn yêu cầu phải đủ để trả nợ gốc và lãi.

Bên cạnh đó, việc định giá các khoản nợ đến nay chưa có quy định cụ thể, cơ sở đánh giá rất phức tạp, trong khi khả năng

hiện nay của VAMC chưa thể tự định giá để mua bán được khoản nợ. Vì vậy, VAMC rất khó thực hiện việc bán khoản nợ đảm bảo tiêu chí công khai minh bạch.

Thời gian qua nhiều tổ chức quốc tế, nhà đầu tư nước ngoài đến làm việc để tìm hiểu thực tế hoạt động của VAMC, khuôn khổ pháp lý trong việc triển khai xử lý nợ, bán các khoản nợ đã mua bằng TPĐB. Các nhà đầu tư kỳ vọng thực hiện việc mua nợ xấu qua VAMC luôn được đảm bảo về sự minh bạch, thuận lợi đối với các thủ tục pháp lý liên quan đến khoản nợ. Tuy nhiên, sau khi nghiên cứu hệ thống pháp luật tại Việt Nam đối với các vấn đề liên quan đến mua, bán và xử lý nợ, về sở hữu đất đai, tái cấu trúc doanh nghiệp, đặc biệt là hạn chế của VAMC trong việc quyết định các vấn đề về bán nợ, bán TSĐ... các nhà đầu tư chỉ mới tiếp cận để tìm hiểu bước đầu mà chưa đặt vấn đề cụ thể.

Về cơ chế xử lý nợ xấu, hiện Việt Nam chưa có thị trường mua bán nợ, đến nay, những đơn vị được tham gia mua nợ chỉ có DATC, VAMC và các AMC của TCTD. Ngoài ra, chưa có đơn vị nào được cấp đăng ký kinh doanh mua bán nợ theo quy định tại Luật Đầu tư 2014 và Luật số 69/2014/QH13 của Quốc hội về quản lý, sử dụng vốn nhà nước đầu tư vào sản xuất, kinh doanh tại doanh nghiệp (Luật 69/2014/QH13), dẫn đến VAMC mua nợ xấu từ các TCTD nhưng không thể bán nợ cho các đơn vị khác ngoài DATC và AMC của các TCTD. Cũng do những quy định tại Luật Đầu tư 2014, Luật 69/2014/QH13, nhà đầu tư nước ngoài chưa thể tham gia hoạt động xử lý nợ xấu tại Việt Nam. Như vậy, VAMC mua nợ xấu của các TCTD nhưng không thể bán được nợ cho bên thứ ba nếu không có giấy phép kinh doanh về ngành nghề mua bán nợ.

Giải pháp hoàn thiện pháp luật để

xử lý nợ xấu

Có thể thấy rằng, hiện nay, việc xử lý nợ xấu gặp khó khăn do nhiều nguyên nhân, trong đó chủ yếu liên quan đến các quy định của pháp luật. Các quy định của pháp luật hiện nay còn nhiều bất cập, mâu thuẫn, chồng chéo, không phù hợp với thực tiễn; các cơ quan, người có thẩm quyền hiểu và áp dụng pháp luật chưa thống nhất; thị trường mua bán nợ chưa phát triển... khiến VAMC chưa phát huy được hết khả năng để có thể xử lý nợ xấu triệt để. Vì vậy, để tiếp tục xử lý và hạn chế phát sinh nợ xấu, trong thời gian tới, cần các giải pháp sau:

Một là, hoàn thiện hệ thống pháp luật xử lý TSĐ. Quốc hội cần có những sửa đổi các Luật theo hướng bảo vệ quyền lợi của chủ nợ thay vì con nợ, tức là bảo vệ quyền sở hữu trọn vẹn là đồng tiền cho vay, thay vì bảo vệ quyền sở hữu hạn chế của đồng tiền đi vay hay tài sản đã đưa vào bảo đảm cho nghĩa vụ trả nợ. Điều này cần phải được cụ thể hóa trong các quy định liên quan đến quan hệ vay nợ, thế chấp và xử lý hệ quả pháp lý.

Hai là, Chính phủ cần sớm quy định về điều kiện kinh doanh mua bán nợ phù hợp với thực tế để hình thành thị trường mua bán nợ, đồng thời chỉ đạo các Bộ, ngành trong việc tháo gỡ khó khăn, vướng mắc về cơ chế chính sách cho hoạt động của VAMC, xây dựng khuôn khổ pháp lý điều tiết toàn bộ các hoạt động xử lý nợ xấu: hoàn tất thủ tục pháp lý TSĐ, thu hồi nợ, thu giữ tài sản, định giá tài sản... Đồng thời, cần xây dựng hệ thống thông tin minh bạch về các định chế tài chính, tiêu chuẩn hóa thông tin về các khoản nợ xấu để giới thiệu tới các nhà đầu tư có quan tâm, tạo tiền đề để thị trường mua, bán nợ phát triển.

Ba là, Chính phủ cần chỉ đạo các Bộ, ngành địa phương thực hiện Nghị định 34/2015/NĐ-CP sửa đổi, bổ sung một số

điều của Nghị định số 53/2013/NĐ-CP ngày 18/5/2013 về thành lập, tổ chức và hoạt động của công ty VAMC và hỗ trợ VAMC trong quá trình xử lý nợ, đặc biệt trong việc thu giữ, xử lý và chuyển nhượng TSĐ để thu hồi nợ.

Bốn là, Tòa án Nhân dân tối cao cần hướng dẫn, chỉ đạo các Tòa án Nhân dân các cấp thực hiện thống nhất trong việc xem xét thụ lý và giải quyết các Đơn yêu cầu khởi kiện của TCTD được VAMC ủy quyền. Bên cạnh đó, Tòa án Nhân dân tối cao cần tổ chức các khóa đào tạo để bồi dưỡng kiến thức pháp lý ngành Ngân hàng cho các thẩm phán viên, nhằm giúp các thẩm phán hiểu rõ luật ngành Ngân hàng.

Bên cạnh những giải pháp trên, Chính phủ cần tiếp tục bảo đảm môi trường kinh tế vĩ mô ổn định, nâng cao hiệu quả sản xuất kinh doanh và trách nhiệm xử lý nợ xấu của doanh nghiệp. Phát triển lành mạnh thị trường chứng khoán, thị trường bất động sản. Đẩy mạnh tái cơ cấu và thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, tạo thuận lợi cho việc xử lý nợ xấu và cơ cấu lại các TCTD.

Nền kinh tế nước ta đang ngày càng hội nhập sâu rộng vào kinh tế khu vực và thế giới, tình hình thị trường, sản xuất - kinh doanh của doanh nghiệp đã có những dấu hiệu phục hồi nhưng chưa bền vững; thị trường tài chính tiền tệ và kinh tế thế giới còn nhiều biến động khó lường, tiềm ẩn rủi ro. Trong khi đó, tiến độ xử lý nợ xấu trong thời gian tiếp theo phụ thuộc rất nhiều vào việc tháo gỡ khó khăn, vướng mắc về mặt pháp lý. Để xử lý nợ xấu một cách triệt để, rất cần sự chỉ đạo, phối hợp đồng bộ từ Quốc hội, Chính phủ, các Bộ, ngành, địa phương, doanh nghiệp và người dân, từ đó mới có thể thúc đẩy tín dụng một cách hiệu quả, bền vững, đảm bảo nguồn vốn cho doanh nghiệp và người dân sản xuất, kinh doanh ■

Tính đến hết tháng 8/2015, hệ thống các TCTD đã xử lý được 424,15 nghìn tỷ đồng nợ xấu (tương đương 91,2% tổng số nợ xấu ước tính tại thời điểm tháng 9/2015)